

Корж І. Ф.,

*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
заступник керівника наукового центру електронного парламенту
та правової інформації*

*Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»*

Бірюк Л. І.,

*Заслужений юрист України,
Перший заступник керівника Секретаріату
Конституційного Суду України*

Корж Т. І.,

аспірант

*Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України»*

ЄВРОПЕЙСЬКІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ НАУКИ

Україна реалізує нині стратегічний курс держави на набуття свого повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору [1]. Незважаючи на зовнішній спротив зазначеному, а збройна агресія Російської Федерації проти України є прагненням «осколку радянської імперії» завадити реалізації цьому курсу, українське суспільство не звертає з наміченого інтеграційного курсу долучитися до когорти європейських демократичних та успішних країн. Після останнього розширення ЄС Україна стала безпосереднім сусідом Євросоюзу. Це відкриває нові можливості для поглиблення співпраці між Україною та ЄС [2, с. 113].

З огляду на зазначене вище, співпраця з ЄС є одним зі способів зміцнення позицій країни у світовій системі міжнародних відносин, засобом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої та демократичної держави. Цілком зрозуміло, що інтеграційний вибір будь-якої країни має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці три аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності, економічний – розвиток країни і добробут народу, політичний – це забезпечення цивілізаційного майбутнього Українського народу [3, с. 59].

Значне місце у правовому аспекті належить українській правовій науці, яка завжди була і завжди буде сферою інтелектуальної людської діяльності, «функцією якої є вироблення теоретично систематизованих об'єктивних знань про дійсність». Правова наука історично склалася і безперервно розвивається на основі суспільної практики, як система знань про природу, суспільство і мислення, про об'єктивні закони їх розвитку, тому вона є складовою частиною духовної культури суспільства, однією з форм суспільної свідомості; вона є окремою системною галуззю наукових знань.

Об'єктивною основою для виділення правової (юридичної) науки в системі суспільних (соціальних) наук є наявність специфічних закономірностей права і держави. Адже, як і будь-яку науку, правову (юридичну) науку відрізняє від інших суспільних наук своєрідність її предмета, тобто ті особливі процеси і явища, закономірності, об'єктивні закони, які вона вивчає.

Предметом правової (юридичної) науки, що відрізняє її від інших суспільних наук, є держава і право як суспільні явища. При цьому юридична наука вивчає державу і право як специфічні суспільні явища, яким властиві свої внутрішні закономірності розвитку. П.М. Рабінович справедливо визначає предметом юридичної науки специфічні закономірності права та держави (державно-правові закономірності) як об'єктивні, необхідні, суттєві, для певних умов загальні і сталі зв'язки державно-правових явищ між собою, а також з іншими феноменами, які зумовлюють якісну визначеність цих явищ, що виявляється в їх юридичних властивостях [4, с. 176].

У сучасних, євроінтеграційних умовах правова (юридична) наука має глибоко розробляти для державно-правової практики конкретні наукові пропозиції і рекомендації, що торкаються усіх найважливіших сфер суспільного життя. Тобто, в наш час, коли в Україні будується правова держава європейського типу, соціальна практика не може не вивчати і, найголовніше – не враховувати теоретичних висновків, які випливають із узагальнення її досвіду, а також не брати до уваги науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на вдосконалення практичної діяльності. Взаємозв'язок науки і практики, їх взаємопроникнення і взаємозумовленість ніколи не були такими органічними, нерозривними, як тепер, в умовах докорінних змін у сфері державно-правового життя України. Особливо зазначене важливе у процесі здійснюваної в країні правової реформи – це перебудова та вдосконалення системи законодавства, яка має бути направлена на регулювання суспільних відносин в інтересах більшості суспільства, законслухняних громадян, а не корпоративної, олігархічної меншості,

та виключати можливості його застосування в інтересах олігархів, рейдерів тощо.

Таким чином, в умовах євроінтеграції української держави та адаптації її єдиної, цілісної правової системи головне завдання вчених полягає в піднесенні ролі і значення всіх суспільних наук, зокрема – правової (юридичної) науки, на рівень тих високих вимог, які пред'являє до них реальна дійсність, суспільна практика та європейські правові принципи. Насамперед, мова йде не про подальший поступовий розвиток старих доктрин, а про становлення радикально нових правових інститутів, дотичних європейським, зокрема, інформаційного права як комплексної галузі, інституту приватної власності на землю, інститутів кібербезпеки, інформаційної безпеки та інтелектуальної власності, інституту правового регулювання штучного інтелекту, а також цілих правових наукових систем (зокрема аграрного права).

Наприклад, наявність сучасного, міжнародно визнаного інституту інтелектуальної власності є необхідним елементом для досягнення високого економічного та соціального розвитку будь-якої держави. Охорона інтелектуальної власності сприяє використанню та подальшому розвитку винахідницьких і творчих талантів та досягнень, підтримує та зберігає національний потенціал у сфері інтелектуальної діяльності та залучає інвестиції, стабілізуючи економічний стан, при якому як вітчизняні, так і зарубіжні інвестори можуть бути впевнені в тому, що їх права будуть поважатися. Розвиток саме такого інституту має особливе значення для України – країни з значним науково-технічним та інтелектуальним потенціалом, яка обрала європейський шлях подальшого свого розвитку.

Науковці сфери права мають у своїй діяльності не допускати прояви депарадигмальності, заідеологізованості та міфологізації, а також фактів псевдонауковості та відсутності чітких наукознавчих критеріїв. Зазначені проблеми обумовлені в значній мірі особливостями сучасного стану розвитку нашого суспільства: системними змінами в усіх сферах суспільного життя (політичній, економічній, правовій тощо); зміною цінностей, цілей та завдань суспільного розвитку, зокрема і в державно-правовій сфері; формуванням нових моделей розвитку держави і права; нових наукових парадигм.

Як зазначається в наукових дослідженнях [5, с. 21], методологічний арсенал української правової науки та й науки загалом виявився не достатнім для адекватного реагування на ці суспільні зміни, що сприяло механічному запозиченню зарубіжних, часом вже мало вжитих, доктрин, концепцій, теорій, парадигм. Окрім цього, це стало підтвердженням наявності суттєвих прогалин в онтологічному, гносеологічному та аксіологічному підґрунті сучасної

правової науки та методологічного нігілізму, що є перешкодою її розвитку.

Але напрацювання в цій царині, в нинішніх умовах, є не менше значимими ніж конкретні предметні дослідження, адже об'єктивність та достовірність останніх значною мірою залежить від рівня досконалості методології, стійких наукознавчих критеріїв, стану зрілості правової науки в цілому. Знаковою є європейська орієнтація української науки, тобто, її європейськість. Відтак, аналіз проблем функціонування та розвитку правової науки в Україні є не лише актуальним, а й нагальним як в контексті трансформації українського суспільства в цілому, так і створення наукового підґрунтя для забезпечення ефективності цих процесів.

З огляду на зазначене вище, в українській правовій науці мають бути посилені інноваційні напрями наукових досліджень; створюватися нові, основані на європейських наукових принципах наукові парадигми; формуватися сталі методологічні основи, що дозволить досягнути стану наукової зрілості правової науки в Україні як системи знань та способів ізасобів конструювання правової дійсності, створення національної наукової системи, яка буде спроможна конкурувати з передовими європейськими науковими системами.

В цілому, подальший розвиток правової науки в Україні має здійснюватися відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки [6] відповідно до зазначених в ній пріоритетних напрямків та основних завдань розвитку Національної академії правових наук України на найближчі п'ять років у відповідних сферах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 23, частина 1.2019. С. 112–117. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/25.pdf (дата звернення: 18.03.2023).

3. Деліні М. М. Проблеми інтеграції України в світове співтовариство в сучасних умовах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 2. 2014. С. 58–61. URL: <http://global-national.in.ua/archive/2-2014/12.pdf> (дата звернення: 18.03.2023).

4. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-е. Львів, 2007. 192 с.

5. Л. Луць. Сучасна українська правова наука: деякі проблеми та перспективи. *Історико-правовий часопис*. 2016. № 2(8). С. 21–27.

6. Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки. Затверджено Постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12–21. URL: http://www.aprnu.kharkiv.org/doc/strategiya_NALS_2021.pdf (дата звернення: 20.03.2023).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-40>

Корнієнко П. С.,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри філософії, права

та соціально-гуманітарних дисциплін

Національної академії статистики, обліку та аудиту

ДО ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Військове право регулює відносини, пов'язані з діяльністю військової організації суспільства, яка спрямована на забезпечення захисту держави, державного суверенітету та її територіальної цілісності. З початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну вчені розпочали активний пошук дієвого механізму подолання глобальної проблеми, а саме війни, від якої в першу чергу страждає цивільне населення.

Військове право, маючи власну систему правових джерел, формується як комплексна галузь права через особливості правового режиму при постійному впливі публічних галузей права. Розвиток військового права як комплексної галузі системи українського права здійснюється через доктринальне визначення особливостей, системних ознак внутрішньогалузевих інституційних утворень – шляхом впровадження системних наукових розробок військово-правової справи та створення умов для становлення військового права як науки [1, с. 252].

Військове право спрямоване на визначення засобів досягнення воєнної безпеки суспільства як складової національної безпеки за умови реалізації правозахисного механізму статусу військово-службовців та інших категорій громадян, які є суб'єктами військових та цивільно-військових відносин. Відсутність військової юстиції